

Altijd handig: naar eigen inzicht een draai geven aan het verleden

Posted on 17 april 2021 by Bina Ayar

Omzigt is Ruttes Monica Lewinsky, historicus Geert Mak vergelijkt rechtse partijen met het oude fascisme en de voorzitter van de Federatie Medisch Specialisten ziet gelijkenissen tussen coronagolven en de Watersnoodramp. Het wemelt van de gekke vergelijkingen met het verleden.

Daarbij worden vooral gebeurtenissen uit het recente verleden uit hun verband gerukt om een punt te maken. Alleen antiracisten gaan verder terug om de geschiedenis langs de *woke* meetlat te leggen. 'Misbruik' van de geschiedenis voor het eigen gelijk is niet nieuw, maar neemt nu epidemische vormen aan. Iedereen manipuleert de geschiedenis als het zo uitkomt.

De Watersnoodramp

In de coronadiscussie zijn vergelijkingen met de waterstaatsgeschiedenis populair. Vooral de Watersnoodramp van 1953 doet het goed. Zo ook bij de voorzitter van de Federatie Medisch Specialisten Peter Paul van Benthem. Vlak voor de tweede

coronagolf vergelijkt hij in zijn stuk 'Tsunami genaamd Covid 19', 'het ontwrichtende effect' van de eerste coronagolf met de fatale gebeurtenissen van februari 1953.

Volgens de voorzitter van de medische specialisten is er hard gewerkt aan een 'Deltaplan' voor de zorg, maar is die niet bestand tegen de 'tweede stormvloed'. Die is 'als een tsunami, trager oplopend, maar des te vernietigender'. Hij verwacht dan ook dat het kabinet strenge maatregelen neemt 'om het tij te keren'. Iedereen moet thuis blijven, maskers dragen en afstand houden, want anders worden de ziekenhuizen 'overspoeld'.

Watermetaforen zijn sowieso in zwang als het over corona gaat. Coronaexperts houden in krantenkoppen voortdurend hun adem in, want er dreigt altijd wel een besmettingsgolf die de ic's overspoelt. De vergelijking met de Watersnoodramp duikt ook vaak op, bijvoorbeeld op sociale media. 'Wist je dat er tijdens de Watersnoodramp maar 0,0176% van de Nederlanders is omgekomen? Vet overdreven en duur die Deltawerken', schrijft een journalist half grappend op Twitter.

In de geschiedschrijving wordt onderscheid gemaakt tussen de oorzaak en de aanleiding van gebeurtenissen. Het plan voor de Deltawerken lag er al in 1942. Daaraan gingen eeuwen van overstromingen in Zuidwest Nederland vooraf, met duizenden doden in dunbevolkte gebieden, compleet verdronken dorpen en steden die nog altijd op de bodem van de zee liggen en grote economische schade. Bovendien helpen de Deltawerken tegen overstromingen, terwijl dat voor veel coronamaatregelen de vraag is, om over nevenschade nog maar te zwijgen.

Je zou bij corona eerder vergelijkingen verwachten met historische epidemieën, maar dat valt mee. Als het wel gebeurt, wordt meestal de pest erbij gehaald. Er zijn weinig overeenkomsten; de pest wordt door een bacterie veroorzaakt en het sterftecijfer is significant hoger (gemiddeld 30 tot 40% van de pestlijders stierf, bij longpest was dat zelfs 95%), maar er waren soms wel quarantaineachtige maatregelen. In de veertiende eeuw lieten steden als Venetië bijvoorbeeld schepen uit pestgebieden veertig dagen (quarenta) voor anker liggen voor ze aan wal mochten.

Wellicht dat filosoof Ruud Meij daarom op zijn blog stelt dat het antwoord op historische pandemieën als 'De Pest en de Cholera, Aids en Ebola, Sars en COVID'

opvallend gelijkluidend is, namelijk: ‘quarantaine, of moderner, lock down’.

Keizer Justianus

Tijdens de Pest van Justianus (6e eeuw) had niemand van quarantaine gehoord, al was het vermoedelijk wel stil in de straten gezien de enorme aantallen doden. Wel stelde keizer Justianus I een wet op die alle niet-christelijke en buitenlandse minderheden uitsloot van allerlei activiteiten. In de aidsjaren was het nooit stil, maar de filosoof is met grote stappen snel thuis bij zijn punt. Namelijk dat ‘het recht op leven’ het inperken van andere grondrechten rechtvaardigt. Kijk maar naar de geschiedenis.

Het kan gekker. Arnon Grunberg ziet in de Omzigtaffaire gelijkenissen met de slippertjes van Bill Clinton in de jaren negentig met Monica Lewinsky. De gerenommeerde schrijver wil daarmee niet suggereren dat Omtzigt en Rutte een seksuele relatie hebben onderhouden, maar dat ‘een dergelijk detail een demissionair premier niet ten val zou mogen brengen.’ Grunberg omlijst zijn meningen graag met historische feiten, ook als die niet relevant zijn. Zo vergeleek hij tijdens de dodenherdenking vorig jaar Nederlandse Marokkanen met de joden in de Tweede Wereldoorlog.

Ook de Nazi’s komen van pas

Ook sommige historici deinzen er niet voor terug om de gruwelen uit de Tweede Wereldoorlog te gebruiken om hun standpunten kracht bij te zetten. Historicus Geert Mak deed dat. ‘De wolf staat voor ons als een andere politieke partij, die ernaar streeft om, als het even kan, het land te zuiveren van een bepaalde bevolkingsgroep, in de peilingen als tweede uit de bus komt,’ zei hij tijdens de herdenking van de Februaristaking.

Naziparallellen zijn sinds Pim Fortuyn al modieus. Nieuw is dat zulke vergelijkingen tegenwoordig meer ophef veroorzaken, vooral op sociale media. Dat geldt helemaal als tegenstanders van de historisch ongekende coronamaatregelen andere periodes erbij halen. Zo sprak iedereen er schande van toen Willem Engel geen afstand nam van demonstranten die een Jodenster gebruikten als protest tegen een mogelijke vaccinatieplicht. De verontwaardiging over geschiedvergelijkingen is vaak even selectief als de historische feiten die opgediept worden voor het eigen gelijk.

Niet zelden dient geschiedenisverdraaiing een nobel doel. Zoals de plannen sinds 2003 om allochtonen een mooie rol te geven in de bevrijding van Nederland in de jaren 1940-1945. Aanknopingspunt hiervoor was de ontdekking dat er op de begraafplaats van Franse oorlogsgevallenen in het Zeeuwse Kapelle Marokkanen liggen. Met de bevrijding van Nederland hadden zij niets te maken, want de slachtoffers die in dienst waren van het Franse leger waren in 1940 al omgekomen bij een vlucht van het Franse leger naar Engeland.

De vondst inspireerde politici, beleidsmakers en welzijnswerkers desondanks tot tal van initiatieven om via 'een andere kijk' op de geschiedenis kinderen van migranten deelgenoot te laten zijn van deze periode uit de Nederlandse geschiedenis.

Zo kwam het NIOD met de uitgave *Oorlog op vijf continenten*, over de Tweede Wereldoorlog vanuit het perspectief van de 'Nieuwe Nederlanders'. Polen kwamen daarin dan weer niet aan bod terwijl die wel een rol speelden in de bevrijding, en ook de Turkse geschiedenis liet zich maar lastig herschrijven.

Wel gingen er bussen met Marokkanen uit de Randstad naar de herdenking van de bevrijding van Kapelle en leeft sindsdien het idee dat de Marokkaanse rol in de strijd tegen de Nazi's een plek verdient in de Nederlandse geschiedenis.

Antiracisme-activisten gaan verder terug

Meestal beperkt historische 'desinformatie' zich tot de moderne geschiedenis. Alleen antiracismeactivisten gaan verder terug in de tijd. In het racismedebat zijn omgekeerde historische vergelijkingen in. Het verleden wordt vergeleken met hedendaagse idealen. De slavernijgeschiedenis ligt onder een vergrootglas, maar elke historische periode of persoon kan niet woke genoeg bevonden worden.

Zoals Piet Hein. Hij stierf voordat de Nederlandse slavenhandel begon en was zelf negen jaar galeislaaf, maar volgens actiegroep Helden van Nooit heeft hij met zijn veroveringen toch de weg vrijgemaakt voor de latere slavenhandel. Zijn standbeeld die door de groep werd besmeurd moet weg omdat het 'deel is van het institutioneel racisme dat zwarte en niet-zwarte gemeenschappen van kleur tot op de dag van vandaag onderdrukt'.

Ook Bij1 ziet koloniale straatnamen als 'een urgente hedendaagse kwestie in de strijd voor gelijkwaardigheid'. Vanuit een op Marx geïnspireerde visie op de geschiedenis is dat in ieder geval consistent. Er bestaat geen andere geschiedenis

dan die van de gelijkheidsstrijd.

Laten we eens nadenken over de betekenis van geschiedenis

Mag je de geschiedenis er dan nooit bij halen? Geschiedvergelijkingen leveren interessante inzichten op bij grote vragen, zoals wanneer ontstaan totalitaire regimes. Respect voor historische en huidige feiten is gewenst bij parallellen. De historische context doet er ook toe. Tenzij het over veralgemeniseerde begrippen gaat. Met een fascist bijvoorbeeld wordt vaak iemand bedoeld die autoritair is en geen volgeling van Mussolini.

Een goede geschiedenisquote is nooit weg. Een selectief geheugen als wapen voor het morele gelijk is minder chique. Maar zoals de Griekse schrijver Aischylos zei: 'In oorlogen sneuvelt de waarheid als eerste.' Dat geldt helemaal voor psychologische oorlogsvoering.

Misschien is het tijd om in plaats van steeds oude nazi's en fascisten uit de kast te halen, de geschiedfilosofen vaker te raadplegen. In Nederland is reflectie over de betekenis van geschiedenis een ondergeschoven kindje. Nu iedereen de historie misbruikt is er des te meer reden om daar aandacht voor te vragen.